

Reality of local action groups' situation in rural development of the Czech Republic – aims, activities, barriers – by view of geographer in practise

Realita postavení místních akčních skupin v rozvoji venkova České republiky – cíle, aktivity, bariéry – pohledem geografa v praxi

Hana SVOBODOVÁ

GaREP, spol. s r. o., 67632@mail.muni.cz

Abstract

Local action groups (LAGs) should have become one of the main actors of rural development in the EU. In the Czech Republic there are recently 112 LAGs in rural regions and many of them are very active and have realized successful projects. However, a lot of LAGs fumble with many problems – whether financial or inactiveness of potential members and administrative. And this is the space for knowledge and skills of geographers who think of region complexly and are able to contribute to their development.

The aim of this articles it to analyse recent situation of LAGs in rural development, identification of their goals, activities and also barriers which hinder improving of conditions of life in rural areas though realisation of development projects. Also view of geographer on possibilities of development is included.

Keywords: rural development, local action group, actor, regional geography

Klíčová slova: rozvoj venkova, místní akční skupina, aktér, regionální geografie

1. Úvod

Na počátku 90. let vedly zkušenosti z praxe představitele EU k vytvoření iniciativy společenství LEADER, která prostřednictvím místních iniciativ – místních akčních skupin (MAS) – umožňuje realizaci unijních programů a opatření zaměřených na rozvoj venkovských regionů. Realizace programu založeného na této iniciativě se v praxi velmi osvědčila a je vysoce efektivním nástrojem pro trvale udržitelný rozvoj venkovských oblastí (Pavlíková a kol., 2009).

Historie LEADER v České republice sahá do roku 2004, kdy ČR vstoupila do EU. V programovacím období 2000–2006 byl realizován LEADER+. Nově vstupující členové se v této fázi nemohly přihlašovat ani z něj čerpat finanční prostředky na projekty, avšak mikroregiony z České republiky se již od roku 2002 mohly na tento program chystat v rámci Programu obnovy venkova, kde mohly předkládat projekty sepsané v souladu s LEADERem+. LEADER+ představoval jedno podopatření v rámci Operačního programu rozvoj venkova a multifunkční zemědělství, kdy bylo v 2004 vybráno 10 pilotních regionů.

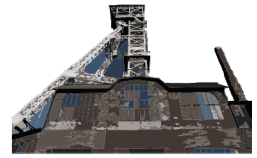
Pro období 2007–2013 vybral Státní zemědělský intervenční fond celkem 112 místních akčních skupin, jejichž činnost je podporována z osy IV Programu rozvoje venkova ČR na období 2007–2013. Hlavním cílem je realizovat místní rozvojové strategie (tedy Strategický plán Leader) a spolupráci místních partnerství. Právě prostřednictvím místních akčních

skupin dostávají šanci zapojit se do problematiky jednotlivých oblastí široké vrstvy obyvatelstva, a to především formou převzetí rozhodovacích pravomocí týkajících se příslušných venkovských oblastí. Sloučením různých subjektů působících v rurálním prostoru by měly tyto principy vést k pozitivním efektům pro obnovu a rozvoj obcí a přispívat také k rozvoji zemědělského sektoru a péči o přírodu a krajinu.

1.1 Cíle a metody

Místní akční skupiny již několik let úspěšně realizují rozvojové projekty a jsou velmi aktivní při získávání finančních prostředků určených na rozvoj venkova jak z národních, tak i evropských fondů. Přesto stojí problematika MAS a jejich působení v oblasti rozvoje venkova ČR dosud spíše na okraji zájmu. Postavení MAS a jejich aktivity ve vybraných krajích ČR popisuje G. Pavlíková a kol. (2009), klíčovými efekty pro práci MAS se zabýval T. Havánek (2008); ze zahraničních autorů např. H. Schiller (2008), který analyzuje implementaci projektů MAS, nebo M. J. Moseley (2003), jenž vysvětluje mechanismy plánování, organizování a financování rozvoje venkova na lokální úrovni.

Mezi jednotlivými MAS jsou výrazné rozdíly v aktivitě. Proto je cílem tohoto příspěvku analyzovat na základě výsledků dotazníkového šetření s představiteli MAS cíle a aktivity, pomocí nichž usilují o naplnění těchto cílů, a bariéry, které je v této činnosti omezují. Součástí příspěvku bude také pohled geografa na rozvoj venkova včetně doporučení, které mohou pomoci k odstranění

rozličných bariér a efektivnějšímu rozvoji venkovských oblastí.

Dotazníkové šetření proběhlo prostřednictvím e-mailové pošty v období 30. 10. – 13. 11. 2009 v rámci projektu QH82249 „Synergie v rozvoji venkova“, řešeného pro Ministerstvo zemědělství ČR firmou GaREP, spol. s r. o. v letech 2008–2011. Z oslovených 155 MAS (včetně MAS nepodporovaných z Programu rozvoje venkova) jich odpovědělo 23 (14,8 %). Dotazník sestával z 16 otázek, jež byly rozděleny do tří ucelených bloků: základní charakteristika subjektu, činnost, problematika rozvoje venkova. Přestože návratnost dotazníků není příliš vysoká, všechny subjekty uvedly zajímavé a podnětné odpovědi, které mimo jiné i upozorňují na problémy činnosti MAS a pomáhají tak naformulovat možná opatření pro usnadnění a zlepšení jejich fungování.

2. Místní akční skupina jako aktér rozvoje venkova

Místní akční skupina se měla stát pro období po vstupu ČR do EU jedním z hlavních aktérů rozvoje venkova. Její aktivity vycházejí z přístupu bottom-up, kdy aktéři lokálního rozvoje formulují svůj program rozvoje, který se ve vzájemné spolupráci a za podpory státu snaží realizovat. Stát vytváří pouze základní mantinely, ale regiony rozhodují o jednotlivých aktivitách a jejich podpoře v ČR, avšak i EU.

2.1 Cíle a aktivity MAS, bariéry rozvoje

Cíle a podle toho i aktivity jednotlivých MAS se velmi liší. Jako predispozice, které aktivitu/y ovlivňují, lze uvést následující:

- historie MAS – vliv má délka působení v rámci iniciativy LEADER (zkušenosti s Leader+ a Leader ČR);
- lidský potenciál – rozhodující je aktivita a zapojení obyvatel i právnických osob do rozvoje svého území;
- území – jeho atraktivita může nabízet více možností pro rozvojové aktivity, např. v oblasti cestovního ruchu, kulturního a přírodního dědictví venkova a dalších;
- podpora kraje – dotační program, přímá finanční podpora na náklady spojené s provozem a činností, propagace apod.

Přes dané podmínky většina MAS, které se zúčastnily dotazníkového šetření, usiluje o podporu udržitelného rozvoje v území, některé MAS se pak více zaměřují např. na rozvoj cestovního ruchu nebo se snaží vytvářet optimální podmínky pro podnikání a udržení zaměstnanosti. Cílem MAS je také podpora rozvoje lidských zdrojů, sportovních, kulturních a dalších aktivit.

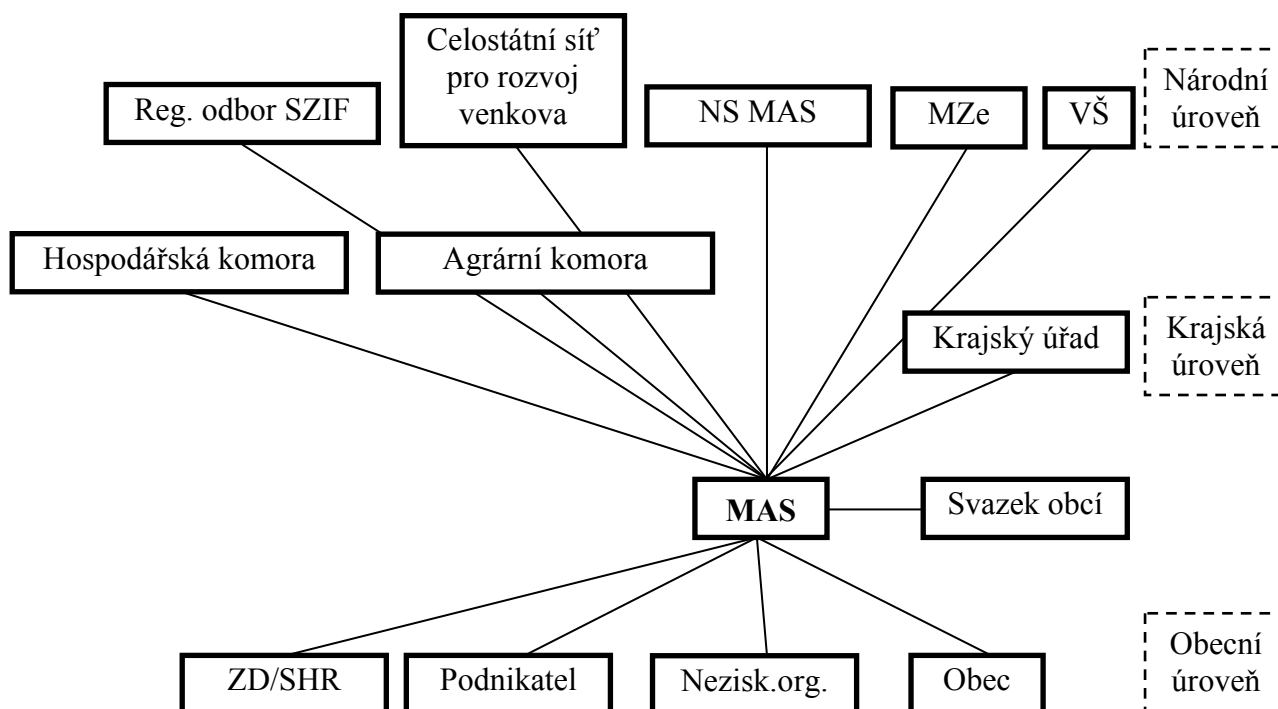
K úspěšnému rozvoji území je třeba využívat adekvátní rozvojové nástroje. Škála těchto nástrojů je však pro MAS velmi omezená. Základním dokumentem pro MAS je Strategický plán Leader, ve kterém jsou definovány aktivity a projekty z nich vycházející. Na financování těchto projektů jsou MAS nuceny získávat finanční prostředky z osy IV Programu rozvoje venkova. Administrativa těchto projektů je však značně náročná, což může zatěžovat chod celé MAS. Hlavním problémem, na který představitelé MAS poukazují, je však problém s financemi, a to zejména při spolufinancování projektů. Za tímto účelem realizují MAS vlastní projekty (vzdělávání, semináře), jež mohou být zdroji financí, spolufinancování se musí zúčastnit také dotčené obce, což bývá pro jejich rozpočet obvykle zatěžující. Dále představitelé MAS uvádějí za problematické např. nedostatek času členů MAS či malou informovanost o MAS, nezájem obyvatel o aktivity MAS atd.

2.2 Spolupráce

Pro synergický rozvoj venkova je třeba, aby MAS spolupracovaly i s dalšími aktéry působícími ve venkovském prostoru. Pro rozvoj venkova je zásadní spolupráce především na nejnižší – lokální – úrovni, kde jsou jednotliví aktéři schopni vykonávat konkrétní aktivity, které vedou ke zlepšení podmínek pro život na venkově. Subjekty na vyšších úrovních – krajské či národní – pak spíše vytvářejí vnější rámec pro rozvoj venkova (např. programy rozvoje kraje, legislativa, finanční pomoc apod.).

Jako své hlavní spolupracovníky uvádějí představitelé MAS nejčastěji obce, resp. svazky obcí (dobrovolný svazek obcí, mikroregion, 27,1 %), důležitá je však i spolupráce s ostatními MAS (13,5 %), a to především z důvodu předávání informací a zkušeností. Příhraničním MAS se podařilo úspěšně navázat kontakty se zahraničními MAS, což je přínosné především na hranici se „starými“ členskými státy EU.

Do činnosti MAS jsou hojně zapojováni i podnikatelé včetně zemědělských subjektů (15,9 %), které hrají ve venkovském prostoru velmi důležitou roli, a to jak v produkci potravin, tak v nabídce pracovních příležitostí i údržbě krajiny. Bohužel řada podnikatelů o existenci MAS ve svém regionu neví nebo nemá zájem o zapojení do činnosti (především díky špatné informovanosti). Avšak i činnost dalších subjektů zapojených do činnosti MAS může být velmi přínosná – mezi tyto subjekty lze jistě započítat především nestátní neziskové organizace (8,5 %), které jsou výraznými aktéry rozvoje venkova, agrární/hospodářské komory, univerzity, banky či krajské úřady.

Obr. 1: Spolupráce MAS s dalšími aktéry rozvoje venkova

Pramen: vlastní zpracování

Spolupráce MAS s jednotlivými subjekty je respondenty hodnocena převážně kladně. Nejčastěji jednotlivé subjekty a zástupci MAS spolupracují na přípravě společných projektů (žádosti o dotace, 47,8 %) a při předávání zkušeností a informací (52,2 %). Neméně důležitá je spolupráce při organizaci propagačních akcí a seminářů nebo při spolufinancování projektů. Možnosti spolupráce a synergické efekty, které konkrétní kooperace může pro rozvoj venkova přinést, však nejsou v současné době plně využity. Zlepšení spolupráce (efektivitu, množství kontaktů i synergické efekty z ní plynoucí) může být jednou z výzev pro zlepšení fungování MAS v České republice.

3. Možnosti přispění geografie k rozvoji venkova a činnosti místních akčních skupin

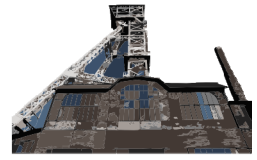
Podle klasické definice Korčáka (1954) je regionální geografie geografickou disciplínou, která má podávat výstižný a ucelený obraz pozorované oblasti po stránce přírodní i společenské, má v sobě slučovat výsledky fyzického i hospodářského zeměpisu a kromě toho ještě vyjádřit podstatné rysy společenského vývoje a zvláštnosti obyvatelstva.

Pro rozvoj venkova i úspěšnou činnost MAS jsou klíčové vzájemné vztahy mezi složkami krajinné sféry včetně interakcí mezi přírodou a lidskou společností. Proto je úloha geografa v oboru regionálního a strategického plánování v dnešní době velmi důležitá. Geograf pracující v organizaci, kde je aplikace geografických

poznatků ve strategickém plánování denní praxí, se stává důležitým spojovacím článkem mezi všemi příbuznými vědními disciplínami. Bez strategických dokumentů není možné strategické plánování ani plánování a realizace činnosti MAS. Andrlé (1999) poukazuje na to, že geografové mohou příznivě ovlivňovat strategické rozhodnutí, mohou pracovat "tvořivě", mohou sehrát důležitou úlohu v procesu sladování ekonomických a ekologických požadavků, při hledání optimálních cest. Jejich pozice se přitom zvyšuje při řešení střetových situací, tolik typických pro současné regionální plánování. A jsou to často právě geografové, kteří vystupují s představou či náměty na řešení předkládaných problémů.

Podle Vaishara (2001) musí být jedinec schopný provádět výzkum v terénu a zkoumané území osobně navštívit, posléze zhodnotit teoretické a praktické informace. Jeho členové musejí být schopni komunikace, aby mohli analyzovat vzájemné působení činitelů a především dospět k syntézám (souhrnu).

Proto by byla třeba větší spolupráce mezi univerzitní sférou, soukromým i neziskovým sektorem (včetně MAS). Posluchači univerzit by se naučili jak spojovat svoje poznatky z dílčích disciplín geografie a mohli by je uplatnit v budoucím zaměstnání. V návaznosti na poznatky z praxe by byli vysokoškolští učitelé schopni lépe orientovat svou výuku na poznatky, které by se studentům v budoucí profesní kariéře pomohly k uplatnění.

4. Závěr

Činnost místních akčních skupin je pro rozvoj venkova velmi přínosná, přestože se jednotlivé MAS potýkají s řadou překážek. Pro fungování MAS je klíčovou činností spolupráce, která vyplývá již se statutu MAS, avšak právě spolupráce mezi jednotlivými subjekty má ještě značné rezervy.

Pomoc pro MAS může přijít shora – Ministerstvo zemědělství by mělo být nápomocno činnosti MAS, např. zjednodušit podmínky pro podávání projektů apod. Zespoda se pak otevírá možnost pro podnikatele, obce nebo i vysoké školy, jejichž členství v MAS může být výrazným přínosem nejen po stránce finanční, ale i z hlediska přenosu informací, sdílení příkladů dobré praxe, a to i ze zahraničí apod.

V současnosti je však spolupráce mezi lokálními, regionálními a národními aktéry rozvoje spíše formální a není skutečně naplněna. Aktéři si zatím neuvědomují, že spolupráce není jen možností, ale je podmínkou úspěchu.

Použité zdroje:

ANDRLE, A. *Geografie v regionálním a územním plánování* [online]. 1999. [cit. 2009-01-18]. Dostupné z WWW: <http://www.uur.cz/images/publikace/uur/1999/1999-01/12_geografie.pdf>.

HAVRÁNEK, T. (2008): The Key Elements for Success and Intervention Effectiveness of Local Action Groups. In: V. Majerová (ed.): Collection of Papers of International Conference Countryside – Our World. ČZU v Praze, PEF, Praha. s. 271–280. ISBN978-80-213-1851-9.

KORČÁK, J. (1954): Regionální zeměpis. Příloha Sborníku ČSZ 59, s. 39–47.

MOSELEY, M., J. (2003): Rural development: principles and practice. SAGE, Michigan University. ISBN 0761947663. 227 s.

PAVLÍKOVÁ, G., MAŘÍKOVÁ, P., HEROVÁ, I. (2009): Součinnost obyvatel venkova jako faktor rozvoje. In: Svobodová, H., Galvasová, I. (eds.): Regionální politika v ČR: Efekty a nové výzvy. GaREP Publishing, Brno 2009. s. 128–136. ISBN 978-80-904308-3-9.

SCHILLER, H. (2008): Networks of Local Action Groups in Rural Areas: The Example of the Eu Initiative Broads and Rivers Leader+. VDM Verlag Dr. Mueller e.K. ISBN 3639010876. 92 s.

VAISHAR, A. (2001): Úloha regionální geografie v současné geografii. In: Létal, A. (ed.): Česká geografie v období rozvoje informačních technologií. Univerzita Palackého Olomouc, s. 33–39.

Adresa autora:

RNDr. Hana Svobodová
GaREP, spol. s r.o.
nám. 28. října 3
602 00 Brno
67632@mail.muni.cz